

ÜLESTÕUSMISPÜHA AD 2022

1Kr 15:1–11 (Ho 6:1–3; Lk 24:1–12)

- 1 Aga nüüd ma teen teile, vennad, teatavaks evangeeliumi, mida ma teile olen kuulutanud, mille te ka olete vastu võtnud, milles te ka seisate
- 2 ja mille läbi te ka pääsete. Kas te peate kinni sõnadest, millega ma teile evangeeliumi kuulutasin? Muidu olete küll ilmaaegu saanud usklikuks.
- 3 Ma olen teile ju kõigepealt edasi andnud seda, mida ma ka ise olen vastu võtnud: et Kristus suri meie pattude eest, nagu on kirjutatud pühades kirjades,
- 4 ja et Ta maeti maha ja äratati kolmandal päeval üles pühade kirjade järgi
- 5 ja et Ta näitas ennast Keefasele, seejärel neile kaheteistkümnele,
- 6 seejärel näitas Ta ennast ühtaegu enam kui viiesajale vennale, kellest enamik on veel praegugi elus, mõned aga on läinud magama;
- 7 siis näitas Ta ennast Jaakobusele, seejärel kõigile apostlitele.
- 8 Aga kõige viimaks näitas Ta ennast ka minule kui äbarikule.
- 9 Mina ju olen apostlite seast kõige väiksem, see, keda ei kõlba hüüdagi apostliks, sest ma olen taga kiusanud Jumala kogudust.
- 10 Aga Jumala armust olen ma see, kes olen, ja Tema arm minu vastu ei ole läinud tühja, vaid ma olen neist kõigist palju rohkem vaeva näinud. Aga seda ei ole teinud mina, vaid Jumala arm, mis on minuga.
- 11 Olgu nüüd mina või nemad – nõnda me kuulutame ja nõnda olete teie saanud usklikuks.

Sissejuhatus

Apostel Paulus kirjutas esimese kirja korintlastele 1. sajandi viiekümnendate aastate keskpaiku, tõenäoliselt paar aastat enne kirja roomlastele. Taoliseks arvamusel annab aluse 1Kr 16:1jj mainitud korjandus Jeruusalemma koguduse heaks, mis Rooma kirja kirjutamise ajaks oli juba toimunud. Kiri on saadetud Efesosest (1Kr 16:8) Pauluse kolmanda misjonireisi ajal (vrd Ap 19).

Korintose kogudus oli rajatud Pauluse enda poolt aastal 50 või 51. Korintosesse tuli Paulus Ateenast, kus tema kuulutustöö üprisiski kesised tagajärjed (vt Ap 17:16–34) aitasid tal loobuda lootusest veenda inimesi inimliku tarkusega ning keskenduda peamisele – kuulutusele ristilöödud Kristusest: «Kui ma teie juurde tuln, vennad, ei tulnud ma eriti üleva kõne või tarkusega kuulutama teile Jumala saladust. Sest ma otsustasin teada teie keskel ainuüksi Jeesusest Kristusest ja Temast kui ristilöödust. Ja ma olin teie juures nõtruses ja kartuses ja suures värinas ning mu kõne ja mu kuulutus ei püüdnud veenda tarkusega, vaid Vaimu ja väe osutamise, et teie usk ei oleks inimlikus tarkuses, vaid Jumala väes.» (1Kr 2:1–5)

See ongi 1. Korintose kirja peateema: sõna ristist, mis on «narrus neile, kes hukuvad», aga «Jumala vägi» neile, kes päästetakse» (1Kr 1:18). Kirja otseseks ajendiks olid Korintose koguduses pärast Pauluse lahkumist tekkinud lõhed ja tülid, mis said alguse nii isikute vahelisest rivaliteedist kui teoloogilistest eriarvamustest ning töid endaga kaasa mitte ainult erinevatesse «parteidesse» koondumise, vaid ka mitmesuguseid valeõpetusi ja kõlblusetust. Kirja otseseks ajendiks olid Pauluse sõnul «Kloe perelt» saadud teated lõhede ja riiu kohta (1Kr 1:11), samuti korintlaste endi poolt talle saadetud küsimused (1Kr 7:1).

Nagu öeldud, seab Paulus oma kirjas inimliku tarkuse vastu sõnumi ristilöödud Kristusest, kelles saab avalikuks «Jumala saladusse peidetud tarkus», mida «ükski praeguse ajastu valitsejatest ei ole ära tundnud» (1Kr 2:7j). Sellest tarkusest võib saada osa üksnes Jumala Vaimu abil, kes «uurib läbi kõik, ka Jumala sügavused» (1Kr 2:10) ning kelle templiks on iga kristlane (1Kr 3:16). Sellest tuleneb, et kristlane peab elama pühaduses, kuna Jumala tempel on püha – hoidudes ühtlasi eneseülendamisest, kuna mitte kellelgi ei ole põhjust ega õigust kiidelda iseendast, sest kõik, mis kellelgi on, on ta saanud Jumalalt (vrd 1Kr 4:7).

Suurelisuse paratamatuteks viljadeks on kõlvatus, andumine ebajumalateenistusele ja korratutele himudele, ülbus ja ülekohus oma kaasvendade suhtes ning omapärase paradoksina ühelt poolt kõikelukatavus, teiselt poolt aga kitsarinnalisus ja oma õiguse tagaajamine teiste arvel (vrd 1Kr 5–6).

Kirja keskosas pühendab Paulus rohkesti tähelepanu mitmesugustele inimsuhetele, nii abielus ja perekonnas (1Kr 7) kui laiemas ringis, rõhutades kohustust hoolida ka nõrgemate südametunnistusest ning hoiduda neile komistuseks saamast (1Kr 8). Samuti peab apostel vajalikuks tuletada Korintose kogudusele meelde head korda, mis peab valitsema jumalateenistustel (1Kr 10–11), ning seda, et kõik vaimuannid on antud mitte isiklikuks, vaid ühiseks kasuks ja koguduse üles ehitamiseks (1Kr 12 ja 14). Kõrgeimaks armuanniks on Pauluse sõnul armastus, milleta kõik muu on tühine (1Kr 13).

Kirja lõpuosa kõneleb surnuist ülestõusmisest, mille Paulus seab tähtsuselt kirja alguses käsitletud Kristuse risti sõnumi kõrvale, rõhutades, et «kui Kristust ei ole üles äratatud, siis tähendab see, et ka meie jutlus on tühine ja tühine on ka teie usk» (1Kr 15:14). Taolise otsekoheuse põhjuseks oli ilmselt asjaolu, et Korintose koguduses leidis inimesi, kes eitasid surnute ülestõusmist: «Kui aga Kristusest kuulutatakse, et Ta on üles äratatud surnuist, kuidas siis mõned teie seast ütlevad, et surnute ülestõusmist ei ole?» (1Kr 15:12) Erilise rõhuga kõneleb Paulus ihulikust ülestõusmisest – ilmselt vastusena neile, kes olid valmis tunnustama üksnes mingit «vaimset» ülestõusmist¹.

¹ Sarnaselt 1Tm 2:18 mainitud eksiõpetajatele, kes väitsid, et «ülestõusmine on juba toimunud».

1. Korintose kirja viimases peatükis kinnitab Paulus, et ta kavatseb Korintost peagi jälle külastada (1Kr 16:2jj), kusjuures mitte ainult korraks, vaid selleks, et pikemalt paigale jääda (1Kr 16:7).

Martin Luther võtab 1. Korintose kirja keskse sõnumi kokku järgmiselt: «Selles epistlis manitseb P. Paulus korintlasi, et nad peavad olema üksmeelsed usus ja õpetuses ja vaatama, et nad õpiksid hästi peasja, mis on komistuseks kõigele mõistmisele ja tarkusele, nimelt et Kristus on meie pääste.»²

Keelelisi märkuseid

Aga nüüd – δὲ – sidesõna δέ – «aga» – võib kas tähistada teatavat vastandust eelnevalt kirjutatule, juhtida tähelepanu käsitletava tõelisele sisule või osutada sellele, mis on tegelikult oluline. Niisiis võiks salmi alguse tõlkida ka näiteks: «veelgi enam», «pigem» või «seepärast».³

Evangeeliumi – τὸ εὐαγγέλιον – sõna εὐαγγέλιον – «evangeelium», «hea sõnum», «rõõmusõnum» – tähistas algselt tasu hea sõnumi eest⁴, hiljem näiteks sõnumit sõjas saavutatud võidust.

Mida ma olen teile kuulutanud – ὁ εὐηγγελισάμην ὑμῖν – sõna εὐαγγελίζω tähendab «head sõnumit kuulutama». Sõnasõnalt võiks tõlkida ka: «mida ma olen teile rõõmuks kuulutanud» või tänapäevasemalt: «millega ma olen teid evangeliseerinud».

Milles te ka seisate – ἐν ᾧ καὶ ἐστήκατε – võiks tõlkida ka: «millesse te olete ka kinnitatud» või «millesse te olete ka püsima jäänud».⁵

Pääsete – sõna σώζω tähendab «päästma», «tervendama», «vabastama», passiivses kõneviisis nagu siin «pääsema», «tervenema», «vabanema».⁶ Originaalis on tegemist praegu ja jätkuvalt toimuvale viitava oleviku ajavormiga.

² Esimese Korintose kirja eessõna.

³ Antud kontekstis on tegemist 1Kr 14:36–40 edasiarendusega. Apostel esitab korintlastele küsimuse: «Kas Jumala sõna on lähtunud teist või üksnes teieni jõudnud?» ning manitseb neid alandlikkusele, näidates järgnevalt, et nende usk (ja päästekindlus) ei rajane mitte neil endil, vaid neile kuulutatud rõõmusõnumil Kristuse ülestõusmisest. Tegemist on olulise meeldetuletusega ka meie päevil, mil võib väga sagedasti kohata «ametlikule kirikule» ja selle traditsioonile vastanduvat mõtteviisi «mina ja minu Jumal».

⁴ Või «tasu rõõmuka teate eest», nagu August Annisti «Odüsseia» tõlkes (14,152).

⁵ 1968. aasta piiblitõlkes: «milles ka püsitate».

⁶ 1968. aasta piiblitõlkes: «õndsaks saate».

Kas te peate kinni – εἰ κατέχετε – sõna εἰ tähendab nii «kui» (tingivas kõneviisis) kui «kas», nii võiks tõlkida ka: «kui te peate kinni» (nagu nt 1968. aasta piiblitõlkes).⁷

Saanud usklikuks – ἐπιστεύσατε – sõnasõnalt: «uskunud» või «hakanud uskuma». Sõna πιστεύω – «uskuma», «[midagi] tõeks pidama», «[milleski] veendunud olema», «[millelegi oma] usaldust panema» – tuleneb verbist πείθω – «veenma», «veenduma», «veendunud olema», «usaldama», «usalduma», «kuulda võtma», «uskuma».

Olen...edasi andnud – παρέδωκα – παραδίδωμι tähendab «üle andma», «[kellegi kätte] andma», «[kellegi meelevalda] loovutama», ka (negatiivses tähenduses) «ära andma».

Kristus – Χριστός – sõna Χριστός tuleneb verbist χρίω – «võidma», «salvima» – ja tähendab sedasama, mida heebrea מָשִׁיחַ – «Messias», «Võitu».

Pattude – τῶν ἁμαρτιῶν – sõna ἁμαρτία tuleneb verbist ἁμαρτάνω – «mürgist mööda laskma», «eksima», «patustma» – ja tähendab «möödalaskmine», «eksimus», «patt», «ülekohus».

Nagu on kirjutatud pühades kirjades – κατὰ τὰς γραφάς – sõnasõnalt: «kirjade järgi», «kirjade kohaselt», «vastavalt kirjadele».

Äratati üles – ἐγήγερται – «on üles äratatud» (täisminevik). Sõna ἐγείρω – «ärkama», «[üles] tõusma», passiivses kõneviisis «äratatama» – kasutatakse nii unest ärkamise ja üles tõusmise, kui ka surnuist ülestõusmise või ülesäratamise tähistamiseks.

Näitas ennast Keefasele – ὤφθη Κηφᾶ – sõnasõnalt: «sai nähtavaks Keefasele».⁸ Nimi Κηφᾶς – קִיפָּא – «Keefas» – tähendab «kivi», «kalju».

On veel praegugi elus – μένουσιν ἕως ἄρτι – sõnasõnalt: «on alles praeguseni».

Jaakobusele – Ἰακώβω – nimi Ἰάκωβος tuleneb heebrea nimest יַעֲקֹב – «kannahoidja», «petis».

Apostlitele – τοῖς ἀποστόλοις – sõna ἀπόστολος tuleneb verbist ἀποστέλλω, mis tähistab enamasti kindla ülesandega läkitamist (määramist).⁹

⁷ Kogu salmi – δι' οὗ καὶ σφῆξεσθε τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν εἰ κατέχετε ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῆ ἐπιστεύσατε – võiks tõlkida ka: «mille läbi te ka pääsete vastavalt neile sõnadele, millega ma teile evangeeliumi kuulutasin – kui jääte kindlaks, mitte ei ole asjata uskuma hakanud.»

⁸ 1968. aasta piiblitõlkes: «ilmus Keefasele».

⁹ Apostlit võib vähemalt mingil määral võrrelda täievolilise ja erakorralise suursaadikuga.

Kõige viimaks – ἔσχατον δὲ πάντων – «viimasena kõigist».

Äbarikule – τῶ ἐκτροῦματι – sõna ἔκτρομα tähendab «nurisünnitis» või ka «valel ajal (enamasti enneagselt) sündinu».¹⁰

Keda ei kõlba hüüdagi apostliks – ὅς οὐκ εἰμι ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος – võiks tõlkida ka: «kes ei anna apostli[ks kutsumise] mõõtu välja».

Olen taga kiusanud – ἐδίωξα – sõna διώκω tähendab siin «taga ajama», «jälitama», «ahistama», «taga kiusama».¹¹

Kogudust – τὴν ἐκκλησίαν – sõna ἐκκλησία – «kirik», «kogudus» – koosneb seestülevast eessõnast ἐκ ja verbist καλέω – «kutsuma», «hüüdma» – ning tähendab sõnasõnalt «välja kutsutute kogu».

Armust – χάριτι – sõna χάρις tähendab «arm», «armuand», «armukingitus», «heldus», «heameel», «kiindumus», ka «tänu».

Kuulutame – κηρύσσομεν – sõna κηρύσσω tähendab eeskätt «[avalikult välja] kuulutama», «proklameerima».

Sisuline analüüs

Esimese Korintose kirja keskosa on pühendatud mitmesugustele Korintose koguduses probleeme ja lahkmeelt põhjustanud teemadele, mille üheks väljenduseks ja tagajärjeks oli vähemalt osa koguduseliikmete (või tänapäeva mõistes koguduse töötajate) üleolev suhtumine nii oma kaaskristlastesse kui Paulusesse endasse. Viimane oli küll Korintose koguduse rajaja, ent tema eemal viibides tekkisid koguduses kildkonnad, kippusid võimutsema kiivus ja riid, kohtumõistmine, suurustamine, teatavate vaimuandide ja väeavalduste ületähtsustamine ning – nagu ikka, kui uhkusel õnnestub kedagi upakile ajada – kõlvatus.

Paulus manitseb kogudust üksmeelele, näidates, et ei ole võimalik olla kristlane lahus Kristuse ihust, ning kasutab nimelt seda, mida talle ette heideti, s.t oma nõtrust ja vääritust, milles see siis ka ei seisnenud, kristliku usu keskele sõnumile osutamiseks. Kristlik usk on Pauluse käsitluses sõna otseses mõttes *risti*-usk. See ei seisne inimlikus tarkuses (ega isegi mitte n-ö loomulikus jumalatunnetuses), välistest tegudest rääkimata – kuigi viimased on möödapääsmatult olulised oma usu tunnistamisel –, vaid inimesele Jumala armu läbi ilmutatud ja ligipääsetavaks tehtud kuulutuses Kristuse lunastavast ja

¹⁰ 1739. aasta Piiblis: «ühhest enneagsest».

¹¹ 1989. aasta Uues Testamendis: «olen jälitanud».

lepitavast ristist: «Sest Kristus ei läkitanud mind ristima, vaid evangeeliumi kuulutama, mitte aga inimliku tarkuse sõnadega, et Kristuse rist ei muutuks tühiseks. Jah, sõna ristist on narrus neile, kes hukuvad, aga meile, kes päästetakse, on see Jumala vägi, sest kirjutatud on: «Ma hävitan tarkade tarkuse ja teen olematuks mõistlike mõistuse.» Sest juudid nõuavad tunnustähti ja kreeklased otsivad tarkust, meie aga kuulutame ristilöödud Kristust, kes on juutidele ärrituseks ja paganaille narruseks, ent neile, kes on kutsutud, olgu juutidele või kreeklastele, on Ta Kristus, Jumala vägi ja Jumala tarkus.» (1Kr 1:17–19.22–23)

Viieteistkümnendas peatükis pöördub Paulus põhiasja juurde tagasi, lisades sõnale ristist sõna ülestõusmisest ja näidates selle mõõtmatut olulisust võrreldes kõikvõimalike koguduses ilmnedu võivate väliste «väeavaldustega». Apostel tuletab kogudusele meelde, et vaimuannid pole mõeldud mitte isiklikuks tarbeks, vaid koguduse ülesehitamiseks, ja tänades Jumalat talle endale osaks saanud rikkalike andide eest, rõhutab, keeltes rääkimist näitena kasutades, et ta tahaks «rääkida pigem viis sõna oma mõistusega, et ka teisi õpetada, kui kümme tuhat sõna keeltega» (1Kr 14:19).

Samamoodi on prohvetliku kõnelemisega: sellel on mõte üksnes siis, kui prohvetikuulutus aitab kuulajatel mõista, mida Jumal neile ilmutada tahab, kusjuures Paulus paneb kõigile võimalikele prohvetitele südamele, et nad ei unustaks, et Jumala sõna mitte ei lähtu neist, vaid on neile antud (vrd 1Kr 14:36). Peamine selles sõnas on aga see, mille Paulus nüüd otsesõnu esile toob: evangeelium meie pattude eest surnud, maetud, surnuist üles tõusnud ja omadele nähtavaks saanud Kristusest, kellela ja kelle ülestõusmiseta oleks meie usk tühine ja meie ise alles oma pattudes (1Kr 15:17).

Evangeelium, mille Paulus on korintlastele teatavaks teinud ja milles nad (loodetavasti) püsivad, on päästevahend. Kui keegi selle hülgab, siis ei ole midagi kasu isegi «usust» – mida iganes selle all silmas peetakse.¹² Muidugi ei ole evangeelium päästevahend mingisuguse sõnamaagia tähenduses, vaid päästmine seisneb selles, millest evangeelium kuulutab: Kristuse lunastavas ristisurmas ja ülestõusmisest. Inimene ei saa õndsaks mitte evangeeliumisõnade kordamise, vaid Kristuse ennastandva ohvri tulemusena – sellegipoolest on tähtis, nagu Paulus näitab, evangeeliumikuulutust tõsiselt võtta, sõna otseses mõttes, mitte üksnes sümboliliselt või kuidagi «vaimulikult» («spirituaalselt»): «Kas te peate kinni sõnadest, millega ma teile evangeeliumi kuulutasin? Muidu olete küll ilmaaegu saanud usklikuks.» (1Kr 15:2 – vt ka vastavaid keelelisi märkusi ja erinevaid tõlkevõimalusi).

¹² Õigupoolest tundub, et need Pauluse sõnad on tänapäeval veelgi aktuaalsemad kui kunagi varem, sest isegi paljud kristlased näikse «uskuvat», et «igaüks saab õndsaks omal viisil», s.t vahet pole, millesse usutakse, kuna viimselt olevat kõik religioonid (või isegi kvaasireligioonid) lihtsalt erinevad teed Jumala juurde, mille puhul on võimaliku ainuõige otsimisest eelistatum omaenda valitud teele (viigu see mis tahes suunas) kindlaks jäämine. Lisaks sellele, et taoline idee on põhimõtteliselt vastuolus Piibli ja kiriku traditsioonilise õpetusega, muudab see ka «usu» pelgalt vagaks teoks või teeneks ning asetab selle isegi Jumala armust kõrgemale – sest kui näiteks islamiusuline või budist peaksid Kristust eitades «oma usust» õndsaks saama, siis on Kristuse ristiohver mõttetu (vrd Gl 2:21).

Paulus toob evangeeliumi põhisõnumi esile nelja punktina: Kristuse surm, matmine, ülestõusmine ja ilmumine. Esimese puhul neist ta rõhutab, et tegemist oli surmaga «meie pattude eest», mis toimus – nagu ka Kristuse ülesäratamine – «[pühade] kirjade järgi», s.t nii, nagu pühad kirjad olid ette kuulutanud.

See, et Kristus suri «meie pattude eest», tähendab, et Tema ristisurm oli lepitav ja hüvitav. Kristus on meie õigus, pühitsus ja lunastus (1Kr 1:30) ning ilma Tema ristita ei saa meil olla mingit pääsemist ega kiitlemist Jumala ees (vrd 1Kr 1:31). Kristus on surnud, et meie patud oleksid andeks antud ja me võiksime elada.

Seda, et Kristus suri tõeliselt, kinnitab Paulus Tema matmise esiletoomisega. Jeesuse surnud ihu matmisel ei ole iseenesest mingit muud lunastusloolist tähendust kui seesama tunnistus, et Ta oligi päriselt surnud, et Tema eneseandmine oli täielik ja lõplik. Samal ajal on see ka kinnituseks nende usaldusväärsest, kellelt Paulus on evangeeliumi, mida ta edasi annab, saanud: vähemalt osa nendest, kellest hiljem said Kristuse ülestõusmise tunnistajad, oli oma silmaga näinud ka Tema hauda asetamist ja selle pitseerimist. Tegemist ei olnud mingite kellegi poolt eksitatud või hullutatud kergeusklike ullikestega, vaid tõsiste, «kahe jalaga maa peal seisvate» meestega, kes olid näinud nii oma lootuste arvatavat täielikku purunemist kui ka Kristuse ülestõusmisest võrsunud uut ja nüüd juba hävimatut lootust.

Kristus «äratati kolmandal päeval üles pühade kirjade järgi» (1Kr 15:4). Tõlkimisel oleks parem lähtuda originaalis kasutatud täisminevikust «on kolmandal päeval üles äratatud», kuna see viitab ülestõusmise lõplikkusele, sarnaselt Rooma kirja kinnitusele: «Kui me oleme aga surnud koos Kristusega, siis usume, et me ka elame koos Temaga, teades, et Kristus, olles üles äratatud surnuist, enam kunagi ei sure; surm ei valitse Teda enam, sest mis Ta suri, seda Ta suri patule üks kord ja alatiseks, aga mis Ta elab, seda Ta elab Jumalale.» (Rm 6:8–10)

«Pühade kirjade järgi» viitab Kristuse ülestõusmisest kõneldes arvatavasti taolistele pühakirjakohtadele nagu Ho 6:2¹³ ja Jn 2:1¹⁴. Viimast kinnitab ka Jeesus ise: «Nii nagu Joonas oli merekoletise kõhus kolm päeva ja kolm ööd, nõnda peab ka Inimese Poeg olema maapõues kolm päeva ja kolm ööd.» (Mt 12:40)¹⁵

¹³ «Tema teeb meid elavaks kahe päevaga, kolmandal päeval aitab Ta meid üles ja me võime elada Tema palge ees.»

¹⁴ «Aga Issand saatis ühe suure kala, et see neelaks Joonas. Ja Joonas oli kala kõhus kolm päeva ja kolm ööd.»

¹⁵ Ühe võimaliku ettekuulutuse leiame ka 1Ms 22:4: «Kolmandal päeval tõstis Aabraham oma silmad üles ja nägi seda paika kaugel.» – vrd Hb 11:17–19: «Usus viis Aabraham, kui teda proovile pandi, ohvriks lisaki; tema, kes oli saanud töötused, oli valmis ohverdama oma ainusündinu; tema, kellele oli öeldud: «Sinu sugu loetakse lisakist.» Sest ta arvestas, et Jumal võib ka surnuist üles äratada, seepärast ta saigi tema tagasi ettetähtsuseks.»

Kristus tõusis (või äratati¹⁶) surnuist üles tõeliselt ja seetõttu, et «surmal ei olnud väge Teda pidada oma võimuses» (Ap 2:24). Ta «loovutati meie üleastumiste pärast ja äratati üles meie õigekssaamise pärast» (Rm 4:25), et me «ei loodaks endi, vaid Jumala peale, kes surnud üles äratab» (2Kr 2:9), ning võiksime koos Kristusega Isa kirkuse läbi üles äratatuna käia uues elus (Rm 6:4), kandes vilja Jumalale (Rm 7:4). Kristuse ülestõusmisesse uskumine ja selle tunnistamine on pääsemiseks möödapääsmatu (vrd Rm 10:9) ning kui Kristust ei oleks üles äratatud, siis ei oleks meil mingit lootust (vrd 1Kr 15:17).

Nagu Paulus lisab Kristuse ristisurma tõelisuse kinnitamiseks Tema matmise, nii lisab Ta Kristuse ülestõusmise kuulutusele tunnistuse Tema ilmumisest, kusjuures mitte ainult üksikutele või tosinale jüngeritele, vaid lausa sadadele: «...seejärel näitas Ta ennast ühtaegu enam kui viiesajale vennale, kellest enamik on veel praegugi elus, mõned aga on läinud magama.» (1Kr 15:6) Seaduse järgi oli millegi tõesuse kinnitamiseks vaja kahte või kolme tunnistajat (5Ms 17:6; 19:15), siin on aga tunnistajaid ülikülluses, kusjuures Paulus toonitab, et suurem osa neist on veel elus ja kättesaadavad – juhuks, kui kellelgi peaks tulema tahtmine kontrollida tema sõnade tõelevastavust.

Eraldi toob Paulus esile selle, et Kristus on ennast näidanud ka talle endale¹⁷ – viimasena kõigist, otsekui «äbarikule», «enneaegsele», «nurisünnitisele» (1Kr 15:8). Mõned kommentaatorid arvavad, et Paulus kasutab siin teadlikult sõimusõna, mis võis olla tema kohta käibel ta vastaste suus (olgu nendeks tema endised usukaaslased või Korintose koguduses pahandust tekitanud «ülivõrratud apostlid» – vrd 2Kr 12:11). Siiski on sellel sõnal siin ka sisuline tähendus: Paulus näitab sellega, et tema kutsumine, Kristuse igasuguse ootuse vastane ilmumine ka temale, «Jumala teotajale ja tagakiusajale ja julmurile» (vrd 1Tm 1:13), on eriline arm, mille ta on veelgi vähem ära teeninud kui ükskõik, kes teine. Õigupoolest teda nagu ei olekski – ta on tühine, vääritud eimiski, «abordijäänus», kes mitte kuidagi ei küündi selleni, et teda võiks üldse apostliks nimetada.

Võime mõelda ka kellelegi, kes ei sünni mitte enneaegsena, vaid pigem «liiga hilja», valmistades sellega raskusi nii oma emale (siin kirikule või kogudusele: «...sest ma olen taga kiusanud Jumala kogudust») kui tegelikult ka iseendale, kuna taolised pikalt üle läinud rasedused võivad tihtipeale päädida mõne sünnidefektiga («...ma olen neist kõigist palju rohkem vaeva näinud»¹⁸).

¹⁶ Siin ei ole vastuolu õpetusega Kristuse jumalikkusest, kuna kiriku õpetuse järgi on jumalik ja inimlik loomus Kristuse ühes isikus ühendatud jagamatult, ent segunematult ja see tähendab, et Kristuse kui tõelise inimese ülestõusmine surnuist toimus nii Isa kui Tema enda kui tõelise Jumala jumalikkuse väes (vrd Aquino Thomas, Summa theologiae III, 53).

¹⁷ Paulus peab siin silmas oma pöördumiselamust Damaskuse teel (Ap 9 jm).

¹⁸ Vrd ka 2Kr 12:7: «Seepärast, et ma ei läheks kõrgiks, on mulle liha sisse antud vai, saatana ingel, mind rusikatega peksma, et ma ei läheks kõrgiks.»

Igal juhul on selge, et Paulus näeb ennast täiesti väärituna. Ta on kindel, et ta ei kõlba iseenesest mitte kuhugi, ja just seeläbi ta ongi parimaks tunnistuseks Jumala armust ja selle armu tööst, millele inimese nõtrus, kellele see osaks saab, avab mõõtmalt avaramad võimalused kui võrratuimigi inimlik suurus ja tugevus: «Seepärast mul ongi hea meel nõtruses, vägivald all, hädades, tagakiusamistes ja ahistustes Kristuse pärast, sest kui ma olen nõder, siis ma olen vägev.» (2Kr 12:9) Jah, Paulusele endale valmistab see võrreldes teiste apostlitega palju suuremat vaeva – nagu vilumatu inimene peab nägema millegi valmistamiseks märksa rohkem vaeva kui osav käsitöömeister¹⁹ –, ent viimselt on seegi otseselt evangeeliumi teenistuses, kuna «nõtruses saab vägi täielikuks» (2Kr 12:9).

Et ennast – vastupidiselt oma tegelikule taotlusele – mitte liigselt esiplaanile asetada, tõmbub Paulus kohe tagasi: «Olgu nüüd mina või nemad – nõnda me kuulutame ja nõnda olete teie saanud usklikuks.» (1Kr 15:11) Selline peaks olema igäühe hoiak, kes on kutsutud evangeeliumi kuulutama, olgu ta apostel või n-ö tavaline koguduseliige – «et võrratult suur vägi oleks Jumala oma ja ei midagi meist» (2Kr 4:7).

Kuigi meie usk ja kuulutus on olulised evangeeliumi inimeselt inimesele ja põlvest põlve edasi andmiseks, ei oleks ega suudaks need midagi, kui nad ei rajaneks sellel, millest nad kõnelevad: Kristuse ennastandval ristisurmal ning Tema aulisel ja võidurikkal ülestõusmisel. Selle me oleme vastu võtnud, sellest me tunnistame «nende sõnadega, millega seda on meile kuulutatud», selles me loodetavasti püsime ning selle ja ainult selle läbi meid ka päästetakse.

Jutluseks

Ülestõusmispüha on tähtsaim kirikupüha, millel teataval määral rajaneb kogu liturgiline kalender ning mis määrab ka kirikukalendri iganädalase rütmi: nädala esimene päev ehk pühapäev on Issanda ülestõusmise päev, samamoodi nagu reedel meenutatakse Kristuse ristisurma ning kolmapäeval Tema äraandmist Juuda poolt.

Apostel Paulus ütleb, et kui Kristust ei ole üles äratatud, siis on meie usk tühine (vrd 1Kr 15:17), ja on päris selge, et ta ei kõnele ülestõusmisest kui millestki sümboolsest mingisuguse abstraktse hea ja kurja vahelise võitluse kontekstis, vaid kui millestki täiesti konkreetsest ja füüsilisest.

Ka evangeeliumide tunnistus Jeesuse ülestõusmisest on rõhutatult ihulik: Ülestõusnu kutsub jüngreid ennast käega katsuma, sööb ja joob koos nendega, kinnitab neile otsesõnu, et Ta ei ole vaim (või tont), vaid lihast ja luust inimene (vrd Lk 24:39). Kuigi mitte ükski inimene ei näinud pealt ülestõusmise hetke, oli neid, kellele Jeesus pärast

¹⁹ Meenutame, et teistele apostlitele oli antud vähemalt kolm aastat kestnud õpipoisiaeg Meistri jalge ees.

surnuist üles tõusmist ennast näitas, üsna palju (vrd 1Kr 15:3–8). Algusest peale on kristliku usu ja kuulutuse keskmeks olnud sõnum, et «Kristus suri meie pattude eest, nagu on kirjutatud pühades kirjades, ja maeti maha ja äratati kolmandal päeval üles pühade kirjade järgi» (1Kr 15:3j).

EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on esimese lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (Ho 6:1–3) prohvet Hoosea kutse pöörduda tagasi Issanda juurde, kes «on meid murdnud ja parandab meid; on meid löönud ja seob meid; teeb meid elavaks kahe päevaga, kolmandal päeval aitab meid üles ja me võime elada Tema palge ees» (Ho 6:13).

Esimese lugemisaasta Evangeeliumiks (Lk 24:1–12) on evangelist Luuka kirjeldus ülestõusmispäeva hommiku sündmustest, mil Jeesuse hauale läinud naised ei leidnud sealt Issanda ihu ning kuulutasid haualt naastes jüngritele Tema ülestõusmisest, nagu neid olid käskinud neile haua juures ilmunud inglid. Evangelist rõhutab, et jüngrid ei uskunud naisi, vaid need sõnad «paistsid nende silmis otsekui tühi jutt». Isegi tühjale hauale läinud ja Jeesuse surilinu näinud Peetrus ei mõistnud teha muud kui imestada.

Taolisel viisil justkui lahtiseks jäänud raportile Jeesuse ülestõusmisest on suurepäraseks täienduseks Epistel (1Kr 15:1–11), milles apostel Paulus lisab kuulutusele Kristuse ristisurmast, matmisest ja ülestõusmisest ülevaate Tema ilmumistest esialgu Keefasele, edasi ülejäänud jüngritele, seejärel lausa viiesajale ühekorraga ning viimaks talle endale. Kristus suri «meie pattude eest» – Tema ohvrisurm oli möödapääsmatult vajalik meie lunastamiseks ja Jumalaga lepitamiseks. Aga kui Ta ei oleks surnuist üles tõusnud, siis oleks see osutunud ikkagi mõttetuks ning hävitanud kogu meie lootuse – siis oleks meie usk tühine ja me sureksimegi oma pattudesse (vrd 1Kr 15:17). Seetõttu on nii sõna ristist kui sõna ülestõusmisest kristliku usu ja evangeeliumikuulutuse absoluutne kese, millel rajaneb kogu meie päästelootus ning mis toob täie selgusega esile tõsiasja, et viimselt sõltub kõik mitte meist, vaid Jumalast ja Tema armust.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Kristus on üles tõusnud! See on kristliku usu – *risti*-usu – keskne sõnum, mille juurde kuulub lahutamatu ka kuulutus Kristuse lunastavast ristisurmast, sest Ta on *surnuist* üles tõusnud. Apostel Paulus, kes pühendab kirjas korintlastele õige mitu peatükki kõikvõimalikele koguduse- ja inimeste isikliku elu küsimustele, näitab nii päris kirja alguses kui lõpul, mis on peaasi, ilma milleta oleks kõik muu mõttetu ja tühine: selleks peasjaks on sõna Kristuse ristist ja ülestõusmisest.
2. Õigupoolest toob Paulus esile neli olulist punkti: Kristus on surnud, maha maetud, üles tõusnud ja omadele ilmunud. Ta suri meie pattude eest, s.t selleks, et meid lunastada, et meid Jumalaga lepitada. Ta suri tõeliselt ja täielikult – sellest tunnistab Tema matmine. Ta tõusis surnuist üles, sest Ta on tõeline inimene ja tõeline Jumal

ning surmal ei olnud meelevalda Teda kinni hoida. Ning Ta näitas ennast pärast ülestõusmist omadele, et mitte kellelgi ei oleks kahtlust ei Tema jumalikkuses ega Tema ristiohvri ja ülestõusmise päästvas väes.

3. Paulus räägib ka sellest, et lisaks paljudele teistele ilmus Kristus temalegi – kui viimasele kõigist, kui täiesti tühisele ja vääritule. Sellega kingib Paulus meile ühelt poolt imelise julgustuse ja lootuse ning teiselt poolt ka möödapääsmatult vajaliku eeskuju. Võime olla julged ja lootusrikkad, sest kui Kristus ilmutab ennast ja oma päästetahet juba tolele «äbarikule», «nurisünnitisele», kelleks Paulus ennast nimetab, koguduse tagakiusajale, kõige viletsamale ja nõdremale, siis võime uskuda, et Ta ei põlga ära mitte kedagi meie hulgast, kui vaid oleme valmis oma nõrust tunnistama ja ennast Tema armu hoolde usaldama. See nõuab aga Pauluse eeskuju järgimist ka selles, et me tõepoolest teame ja oleme valmis elama nii, et «võrratult suur vägi oleks Jumala oma ja ei midagi meist» (2Kr 4:7). Teades ja ka teistele kuulutades, et kogu meie lootuse ja päästekindluse aluseks on üksnes seesama Jumala arm, mis on saanud teoks ja ilmunud Kristuse ristic ja ülestõusmises.